

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בו זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: חג חנוכה (ב)

ההפטרות: רוני ושמחי (זכריה ב')

כה' כסלו תשפ"א 1353 (שנה כו')

פרשת וישב - שבת מברכין

ר"ח טבת יחול אי"ה ביום רביעי מולדו בליל שלישי בשעה 4:51 ו-2 חלקים

"ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר" (ל', יא)

מסביר רש"י: "שמר את הדבר" - שהיה יעקב ממתין ומצפה מתי יבוא, שהמתין להתגשמות חלומותיו של יוסף.

אף כלפי חנוכה הדברים אמורים: אומרת הגמרא בשבת (כא:): "שנכנסו היוונים להיכל וגברה מלכות בית חשמונאי וניצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק ליום אחד, ונעשה נס והדליקו ממנו 8 ימים. **לשנה אחרת** קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה". ועולה השאלה: מדוע חז"ל היו צריכים ל"שמור" את המאורע לשנה אחרת ולעשותם ימים טובים ולא באותה שנה?

אלא מלמדים אותנו חז"ל דרך חיים והיא לדעת להתבונן על אירוע שמתרחש עימנו במרווח זמן, במבט לאחר אזי רואים בברור בצורה מפוכחת את פרטי האירוע ואת הניסים הגדולים והלא מובנים שהתרחשו בו ולדעת להעריך ולהודות, ומסר זה אקטואלי בימים ההם ובזמן הזה!

"...ותאמר הכר נא למי הזוהמת והפתילים והמטה האלה" (לז', כה)

אפשר לפרש פסוק זה על דרך הדרש ולומר כי יש בו רמז לחג החנוכה, ובפרט שפרשה זו חלה בתוך ימי החנוכה. "הזוהמת" - רמז לנאמר בגמרא (שבת כא:): שמצאו פך שמן קטן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול. "והפתילים" - רמז שמדליקים את נרות חנוכה ע"י פתילות. "והמטה" - רמז למה שכתבו הפוסקים (שבת כא:): שכדי שלא יטמאו את המנורה בעת ההדלקה הדליקו ע"י מטה ארוך. (הנצו הרימונים)

סודו של השמש

מעשה שהיה

בעיר קושטא שבתורכיה גר רופא יהודי, ניסים שמו שהיה מלומד גדול, אהוב על הבריות ורופא בעל שם ששמעו הגיע עד לשולטן שהזמינו לראיון.. התפעל ממנו השולטן ומינהו לרופאו האישי ומפעם לפעם אף היה מבקרו בביתו. פעם אחת, היה זה בלילה האחרון של חג חנוכה הגיע השולטן לביתו ומצא כי הבית מואר ומלא שמחה, החנוכייה הדולקת הפיצה אור חמים והרופא ומשפחתו הסבו לשולחן כשהם אוכלים לביבות ומשחקים בסביבון, השולטן הצטרף אליהם כשהרופא מסביר לי את כללי המשחק והראה לו את האותיות החקוקות על הסביבון. השולטן שמטבעו אהב לשאול שאלות הקשה מדוע נבחרו דווקא אותיות אלו? ולרופא לא נותרה ברירה אלא לספר לשולטן על נס פך השמן ועל טיהור המקדש... והחג שנקבע לזכר המאורע. לפתע הבחין בחנוכייה הדולקת סמוך לדלת וביקש לדעת לפשרה כשהרופא-מארחו מסביר ועונה על שאלותיו, "ומה מספרים הנרות הקטנים?" שאל והרופא החל לספר לו על גזירות אנטיכוכוס, רדיפות היוונים והמתייוונים, על מתתיהו ובניו עד לניצחון ולחג בן 8 ימים שנקבע לזכרו. אולם השולטן הבחין כי יש עוד נר נוסף הדולק קצת יותר גבוה משאר הנרות ושאל לפשרו, הרופא הסביר אך השולטן לא היה שבע רצון ואמר: "אני בטוח

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק ת"א * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8:35 - 8:31

כניסת שבת: 4:18

יציאת שבת: 5:09

יציאת שבת: 5:40

כי מאחורי השמש מסתתר איזה סוד, אותו אינך רוצה לגלות לי, ובכן תבוא בעוד 3 ימים ותספר לי את סודו של השמש?" קם ממקומו ועזב את הבית. השולטן היה ידוע כאיש קאפריזי ואם משהו נכנס לראשו קשה מאוד להוציאו, וכי מה יספר לשולטן בעוד 3 ימים? וכי איזה סוד יש לשמש? חשב מודאג. יומיים חלפו והוא טרם מצא תשובה שתניח את דעתו של השולטן. מרוב מחשבות הוא חש כאב ראש חזק, וכדי להתאזרר החליט לצאת לטיול קצר. הרחובות היו ריקים מאדם, בלכתו שקוע בהרהורים לא הבחין בזקן שבא לקראתו מאחת הסמטאות וברכו לשלום. "ערב טוב, ר' ניסים" אך הוא השיב לו "ערב טוב" בשפה רפה כשהזקן ממשיך להתלוות אליו כאילו נדברו ביניהם להיפגש. לאחר שהלכו כברת דרך שאלו הזקן: "נו, ר' ניסים, מי יישא את מי?", הוא הביט בזקן, מה פירוש הדבר, האם אין להם חלילה רגלים להלך בהם?" הרהר אך לא אמר דבר. הם המשיכו ללכת ועברו ליד בית אבלים שקוננו על הנפטר "מה דעתך ידידי, האם המת הוא חי או שהוא מת באמת?", הביט בו ר' ניסים בחמלה ולא ענה דבר. הם המשיכו ללכת והגיעו לשדה שהשיבולים עמדו בו זקופים ובשלים ומוכנים לקציר, "חיטה מצוינת אולם הייתי רוצה לדעת אם הם נאכלו כבר?", שוב התאפק ולא אמר מילה על ההערה המזוהה. עתה הם חזרו על עקבותיהם וטיילו בכיוון ממנו באו עד שהגיעו לבית גדול שחלונותיו מכוסים בוילונות ומבין הסדקים בקעו אלומות אור "בית יפה ומואר, אך הייתי מאוד רוצה לדעת אם גרים בו יצורים חיים?", "הלא זה הבית שלי, בא ותעלה איתי, נשתה כוס קפה וננוח קמעא!" הוא הבין כי דברי הזקן אינם סתם דברי פטפוט. כאב ראשו נעלם כלא היה והוא אף שכח על הדאגה שהטרידה את מנוחתו בימים האחרונים והוא פנה לאורח בשאלה: "כאשר הגענו לביתי הערת כי זהו בית יפה ומואר אולם הבעת תמיהה האם גרים בו יצורים חיים, מה היתה כוונתך בכך?". הזקן חיך בנועם והשיב: "יצורים חיים, פרושו ילדים קטנים תמיד שמחים ומלאי חיות וכשמחנכים ומגדלים אותם בדרך התורה והמצוות אזי גם ההורים שומרים על חיותם לעולם..", "ב"ה השי"ת ברכנו בילדים חיים למדי אך הם ישנים עכשיו, ומה היתה כוונתך שעברנו ליד שדה השיבולים?", השיב הזקן: "ישנם אנשים שצורכים יותר ממה שהם מרוויחים והם משעבדים בחובות את היבולים של שדותיהם, עוד בטרם ניתן לקצור אותם..". ומה כוונתך כשעברנו ליד בית הנפטר ואמרת: "אם המת הוא חי או לא?", "הלא זה פשוט למדי, כאשר אדם חי כמו שצריך כמו אדם ולא כבהמה, היינו שהוא לומד תורה ושומר מצוות וגומל חסדים הרי הוא חי לעולם, כשהגוף מת נשארת הנשמה וממשיכה לחיות לנצח, ובעולם הזה אף נשארים לזיכרון נצח מעשי הטובים והצדקה וחסד שעשה..". "וכאשר נפגשנו שאלת: 'מי יישא את מי?', מה היתה כוונתך בכך?", השיב הזקן בטוב טעם: "כאשר שני אנשים הולכים ושותקים, הדרך נראית ארוכה ומשעממת אך כשהם מגלגלים שיחה ביניהם ולומדים האחד מהשני איזה דבר טוב, הנהגה טובה הרי שהדרך מתקצרת ונעים ללכת בה, וכששאלתי מי יישא את מי, התכוונתי מי יספר לחברו דבר מה מעניין..". ר' ניסים התנצל בפני הזקן על פיזור הנפש בה הוא נתון ולכן לא הבין את דבריו. "כבר אמר החכם מכל אדם שלמה המלך, 'דאגה בלב איש ישיחנה', אני פה ומוכן לשמוע במה העניין" אמר הזקן. סיפר לו ר' ניסים על ביקורו של השולטן בביתו, ועל כך שלשולטן נדמה כי הוא מסתיר ממנו את סודו של השמש, "וכי איזה סוד יש בשמש? ניסיתי להסביר לו אך הוא לא היה שבע רצון אולי אתה יכול לומר לי את סודו של השמש?", "אמור נא לשולטן כי סודו של השמש הוא זה: השמש עומד למעלה גבוה משאר הנרות, נותן אור בהיר ואומר ראו נא בני אדם צעירים כזקנים, הנה אני הייתי קודם עצור ואצור בפרי עסיסי, בזית האציל וגדלתי ושמנתי וטבלתי בשמש ובטל אך אף אחד לא נהנה ממני, כאשר הייתי קשור לעץ וחייתי את חיי למעני בלבד, חיי שגרה אנוכיים, כה משעמם היה לי... מה בצע בחיים כאלה?! אמרתי איפה לאנשים: אנשים טובים תורידו אותי מהעץ ושוב לא אחיה רק לעצמי! וכך עשו הורידו אותי מהעץ הכניסוני למכבש והוציאו ממני את שמני עד לטיפה האחרונה. את הקליפה החיצונית זרקו אך הצילו את נשמתי, את ה'תוך' הפנימי שלי ועכשיו אני מפיץ אור המגרש את החושך. לימדו ממני בני אדם, ממני תראו וכך תעשו, תתאמצו גם אתם לצאת מקליפתכם ותסייעו בהפצת אור התורה כדי שהאנושות תהנה מכם, יש לכם שלטון ביד- תעזרו לחלשים, יש לכם כסף- תעזרו לעניים, יש לכם שכל טוב- תלמדו את אלה שלא ניהונו בכך וכך תתעלו ותזכו להפיץ אור אלוקי בסביבתכם וכל העולם ייהנה מכם!". דמעות עמדו בעיני ר' ניסים "עתה אוכל ללכת לשולטן ולספר את סודו של השמש, גם הוא יוכל ללמוד ממנו מוסר השכל" ולחץ את ידו בתודה...

- א. זמן ההדלקה** - זמן הדלקת נרות חנוכה הוא בצאת הכוכבים, [בכל הימים ב- 4:50-4:52] (ש"ע סי' תרע"ב ס"א, משנ"ב ס"ק א, כה"ח ס"ק ב, בל"ח פ' וישב ס"ז ועוד) ונמשך זמנה עד כחצי שעה לאחר צאת הכוכבים וכל זה לכתחילה. אבל בדיעבד מדליק כל הלילה (ש"ע סי' ב). ואם בא בלילה ומצא את בני ביתו ישנים [ולא הדליקו בני הבית נרות אף שהיו צריכים להדליק ולפטור אותם] (בשעור מר"ן ח"א עמ' קלז) טוב שיעורר אחד מהם ואז יברך וידליק, ואם אי אפשר להעיר אף אחד אעפ"כ יברך וידליק (חזו"ע חנוכה לגר"ע יוסף עמ' קד).
- ב. לפני ההדלקה** יתפלל תפילת ערבית, אבל אם הוא חושש שאם יתפלל ערבית תחילה יעבור זמן ההדלקה לכתחילה [חצי שעה מצאת הכוכבים] ידליק לפני תפילת ערבית (כה"ח סי' תרע"ב ס"ק ה, מג"א ס"ק ה, עיין תורת מועדים סי' ד ס"ח, מר"ן ההידור"א מחזיק ברכה ס"ק ג, משנ"ב ס"ק א). כשמתפלל ערבית לפני צאת הכוכבים, יחזור על קריאת שמע בצאת הכוכבים ואח"כ ידליק נרות (עיין חזו"ע עמ' עא, עיין משנ"ב סי' תרע"ב ס"ק א).
- מן הראוי שיכינו את השמן והפתילים בחנוכייה לפני שהולך ב"כ כדי שיוכל להדליק מיד כשיחזור, שאם יעשה כן רק אחרי חזרתו מהתפילה ודאי יעבור עיקר זמן ההדלקה (משנ"ב ס"ק ג).
- ג. שיעורי תורה** קבועים המתקיימים בביה"כ ויש חשש שאם ילכו להדליק נרות חנוכה לא יחזרו, יש לקיים את השיעור כרגיל ובסיומו יזכירו לציבור להדליק נרות חנוכה. (ס"ס עמ' עג). ומנהג שנהגו בכוללים להפסיק את לימודם ב-4:00, ומתפללים מנחה וערבית כדי להדליק נרות בצאת הכוכבים, זהו מנהג המיוסד על אדני פז ואין להרהר אחריו (חזו"ע עמ' עה) [וישתדלו להשלים את הלימוד] (ילקו"י חנוכה).
- ד. אין להקדים את ההדלקה קודם צאת כוכבים** [או קודם שקיעת החמה לאשכנזים הנוהגים כן] אפילו בשעת הדחק, אבל כשחושש שיתבטל מהמצוה מותר להדליק בלא ברכה מפלג מנחה והלאה [3:47-3:50] ועדיף שימנה משהו כשלוחו שידליק במקומו בצאת הכוכבים (תורת מועדים לגר"ד יוסף סי' ד ס"ב-ג ובהערות) ובערב שבת, שאי אפשר אחרת, מותר להדליק בברכה מפלג מנחה והלאה (ס"ס).
- ה. אופן ההדלקה:** בלילה הראשון ידליק את הקיצוני הימני (שכלפיו) ובלילות הבאים יוסיף נרות לשמאל, וההדלקה מהנר החדש (השמאלי ביותר) לימין (ש"ע סי' תרע"ז ס"ה).
- ו. אסור למדליק להתחיל לאכול סעודה עם פת** [ה"ח עוגה] מעל 50 גר', לישון או להתחיל במלאכה חצי שעה קודם הדלקת נרות, ואם ביקש מחברו שיזכיר לו להדליק בזמן מותר. (תורת המועדים סי' ו ס"ג-ד-ה ילקו"י ח"ה עמ' ריא). וכן אסור להתחיל ללמוד בהגיע זמן ההדלקה (חזו"ע עמ' סח), אא"כ זה שיעור רבים ואם ילכו להדליק לא יחזרו לשיעור (ס"ס עמ' עה). אך לאישה ולילדים מותר לאכול קודם הדלקת נרות ובפרט אם הבעל מאחר לבוא ובלבד שיש צורך בדבר, ואם נהגה האשה להחמיר בזה, תמשיך במנהגה (הליכות עולם ח"א עמ' סג ס"י) [ומ"מ אם מינה הבעל את אשתו להדליק נרות יש לומר שדינה כאיש] [ע"פ הג"ל, ילקו"י חנוכה (עג) עמ' קסד].
- ז. צריך שייתן שמן בנרות החנוכה כשיעור שידלק לפחות חצי שעה, וכן אם מדליק בנר שעווה צריך שיהא בו שיעור שידלק חצי שעה** (ש"ע סי' תרע"ה סעי' ב').
- ואם אחר שבירך והדליק הרגיש שאין שמן כשיעור בתוך הנרות, יכבה אותם ולאחר שיוסיף שמן עד כשיעור, יחזור וידליק בלי ברכה. (ילקו"י ח"ה עמ' קכב).
- אם אחר שהדליק נרות חנוכה בברכה, כבו הנרות בשוגג קודם שעברה חצי שעה, אין חובה להדליקם שוב (ש"ע סי' תרע"ג ס"ב), והמחמיר לחזור ולהדליקם בלא ברכה שימשיכו לדלוק תבוא עליו ברכה (משנ"ב ס"ק כז, בל"ח ס"ס ט"ז, ילקו"י סי' תרע"ג ס"ב).
- ח. לפני שמברך יכוון ידו מול הנר שרוצה להדליק ראשון** (שמאל) כדי שיפגע בו תחילה ולא יצטרך להעביר על המצוות (משנ"ב סי' תרע"ז ס"ק יא).
- ט. לפני ההדלקה מברך "להדליק נר חנוכה", "שעשה ניסים לאבותינו", ובלילה הראשון מוסיף גם "שהחיינו"** (ש"ע סי' תרע"ו ס"א) ואם לא ברך "שהחיינו" בלילה הראשון מברך בלילה השני, או כשיזכור בשאר הלילות בזמן ההדלקה [בתוך חצי שעה להדלקה] (ס"ס, משנ"ב ס"ק ב) ואם לא היה בביתו בלילה הראשון ואשתו הדליקה עבורו וברכה את כל הברכות, בלילה השני כשבא להדליק צריך לברך גם "שהחיינו" (חזו"ע עמ' קלח). [מדובר באופן שבליילה הראשון לא היה נוכח בשום הדלקת נרות חנוכה (שהתכוון לצאת ידי חובה כשהיה שם) שאם כן אינו מברך שהחיינו בלילה השני (כה"ח סי' תרע"ו ס"ק טו)].
- י. כשמדליק את הנרות צריך להקפיד שהאש תאחז ברוב הפתילה לפני שמסלק את ידו** (כה"ח ס"ק ג), ולאחר הדלקת הנר הראשון יכול לומר "הנרות הללו" (ש"ע סי' א, משנ"ב ס"ק ח).
- יא. אם שכח לברך על הדלקת נרות חנוכה, כל זמן שלא סיים להדליק נרות ההידור, אפילו לא נשאר אלא נר אחד של ההידור, יברך אז את כל הברכות.** ואם הדליק את כל הנרות, אפילו עדיין לא הדליק את ה"שמש" לא יברך עוד "להדליק נר חנוכה" אלא יברך "שעשה ניסים" [ו"שהחיינו" בלילה הראשון] בלבד (משנ"ב סי' תרע"ו ס"ק ד, בל"ח וישב ס"א ס"ט, ילקו"י חנוכה סי' תרע"ו ס"ג).
- יב. הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה בחצי שעה שאחרי הדלקת הנרות** (ש"ע סי' תרע"ו ס"א משנ"ב ס"ק ד)

[והטעם להיכר שלא תבואנה להשתמש בנרות (משנ"ב ס"ט)] המלאכות האמורות האסורות כתפירה וסריגה (חז"ע עמ' יב) כביסה ושאר מלאכות האסורות בחול המועד (אור שרע עמ' 12), אבל בישול ואפיה ושאר צרכי אוכל נפש מותרים (חז"ע ס"ט), ועיקר העיקרים הוא שישבו ההורים עם ילדיהם ויספרו בניסי ה'. (קט"ז ע"ג נפכריד סי' קלט ס"א).

יג. הנוהגים במסיבות הנערכות באולמות בליל חנוכה להדליק נרות חנוכה עם ברכה בשם ומלכות משום פרסומי ניסא ומשמיעים בהם דברי תורה, יש להם על מה שיסמכו וטוב להתפלל שם ערבית בציבור אחרי ההדלקה אך אין זה מעכב (חז"ע עמ' מז). אבל המדליקים בחוצות העיר אע"פ שמתאסף ציבור רב, מדליקים ללא ברכה [אבל ברחבת הכותל מדליקים בברכה] ילקו"י ס"ט עמ' רטז, רכז).

יד. המתארח אצל משפחה וכי"ב ואוכל ושותה על חשבון המארח ללא תשלום יוצא בהדלקת נרות של המארח, ואם ירצה להחמיר על עצמו ולהדליק בחדרו אינו רשאי לברך (ס"ט, עמ' קנז).

טו. אם הבעל מתארח בבית מלון בחנוכה לרגל עסקיו ואשתו נשארת בבית, הוא יוצא בהדלקה שמדליקה בבית, ואינו יכול לכוון לא לצאת בהדלקת אשתו ולהדליק במלון עם ברכה (ילקו"י חנוכה(ח) עמ' ספה, תורת מועדים לגר"ד יוסף סי' ז ס"ד) [הטעם: מצות נרות חנוכה היא מצות איש ביתו ונגרר אחר ביתו (ס"ט)] ואם אשתו לא נשארת בביתה אלא הולכת להתארח כגון: בבית הוריה, אזי הבעל מדליק בברכה במקום הימצאו ילקו"י חנוכה(ח) ס"ט עמ' תק) וכן אם אינו יודע אם מדליקים עליו נר חנוכה בביתו יכול הדליק בברכה נרות חנוכה (ילקו"י חנוכה(ח) סי' תרעז ס"ד).

טז. אם הבעל ואשתו וילדיהם מתארחים בבית המלון או רווק המתארח [ואין מי שמדליק עליו בבית] הרי: * אם מדליקים בחדרים מדליקים בברכה(תורת מועדים ס"ט, מעיין אומר ח"ג סי' לב, ילקו"י חנוכה(ח) ע"מ תקה)

* אם מדליקים בלובי או בחדר האוכל כפי שמצוי (שהנהלת בית מלון מתנגדת להדלקה בחדרים מחשש לשריפה) אזי האורחים משתתפים ביניהם במחיר נרות/שמן ההדלקה או שיבקשו מבעלי המלון שיזכו להם חלק בשמן/נרות לכל האורחים וידליקו שם בהדלקה מרכזית ואחד יברך (ילקו"י ס"ט, מעיין אומר פ"ז סי' מד) אך אם יחיד מחליט להדליק לעצמו משלו בנוסף להדלקה המרכזית ידליק בלא ברכה (ילקו"י ס"ט ע"מ קיד, מעיין אומר ס"ט) [אם הבעל ואשתו מתארחים במלון וילדיהם הגדולים נשארים בבית ומדליקים נרות חנוכה, ההורים יוצאים בהדלקת נרות זן] (מעיין אומר סי' מה).

יז. **ההכנות להדלקה:** כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה (ש"ע סי' תרעז ס"א) ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית (ס"ט בהרמ"א) היות והנס בבית המקדש היה בשמן זית (משנ"ב ס"ק ז) (ואפשר גם ב-"שמן זית למאור" [ואפילו כשהוא קרוש] אע"פ שאינו ראוי למאכל, והמהדר לקחת שמן זית שראוי למאכל תבוא עליו ברכה (ילקו"י חנוכה(ע"ג) עמ' שיט ס"ט עמ' רפה) ואם אין לו שמן [אפילו שמן רגיל] ידליק בנרות פרפין או שעווה (חז"ע עמ' עו-פא) [ופתיל צף כשר להדלקת נר חנוכה לכתחילה (ס"ט)].

יח. אין יוצאים ידי חובה בנר גז או חשמל (ילקו"י ח"ה עמ' רטז). מ"מ אם אין לו שמן או נר שעווה ידליק בחשמל בלי ברכה זכר לנס [כגון: המצוי ברכבת או במטוס] (חז"ע עמ' קז).

יט. צריך לשרוף את השמן הנותר בנרות חנוכה ביום השמיני שהרי הוקצה למצוותו (ש"ע סי' תרעז ס"ד). אבל השמן שנותר בבקבוק, וכן השמן שנותר בכוסית הנר אחרי שדלק חצי שעה, מותר להשתמש בו לכל שימוש (חז"ע עמ' קסז).

כ. המדליק נר חנוכה בשמן גזול או גנוב אע"פ שעבר איסור יצא ידי חובתו בדיעבד, אבל לא יברך עליו "להדליק נר חנוכה" (חז"ע עמ' קז).

כא. לאלו המחמירים להדליק את הנרות בחוץ בתוך מתקן זכוכית [כדי שלא יכבו הנרות מהרוח] צריכים להיזהר בשעה שמדליקים את הנרות שיהיה הצד הפתוח ממנו מדליקים את הנרות מכוסה ע"י שירימו מעט את מכסה הזכוכית ביד אחת ויחסמו את הפתח בגופם, מפני שצריך שיהיו הנרות ראויים "בשעת ההדלקה" לדלוק במשך חצי שעה (תורת מועדים סי' ג ס"ג). מ"מ אם לא חסם בגופו בזמן ההדלקה אין זה מעכב (ילקו"י חנוכה עמ' רטז ובחדש עמ' ססד, חז"ע עמ' קטז).

כב. **במוצאי שבת:** בביה"כ מדליקים נר חנוכה ואח"כ מבדילים (ש"ע סי' תרפ"א ס"ב) ובבית מבדיל ואח"כ מדליק נר חנוכה (ס"ט ב"ח ס"א, כה"ח ס"ק ז) והנוהגים להוציא שבת בזמן רבינו תם ינהגו כן גם בשבת זו וידליקו רק אחר זמן ר"ת (ויז' אליעזר ח"ט ס"ג, חז"ע עמ' קפז). אין מבדילין על נר חנוכה כיון שאין נהנים לאורו (ש"ע סי' תרפ"א ס"א).

כג. **תפילות:** * בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון שבחנוכה אומרים "על הניסים" ואם שכח ונזכר קודם שהזכיר שם "השם" ב"ברוך אתה ה'" שאחר "על הניסים" יחזור ל"על הניסים", ואם נזכר לאחר מכן אינו חוזר, (ש"ע סי' תרפ"ב ס"א). ונכון לאומרו בסוף התפילה היינו בתפילת 18 כשמיים "אלוקי נצור" ובברכת המזון ב"הרחמינים" (בהרמ"א ס"ט).

* בתפילת שחרית מוסיפים הלל שלם בברכה (ש"ע סי' תרפ"ב ס"א). אבל בתוך שבעה אפילו בבית האבל חייב בהלל שלם (חז"ע עמ' ריו) נשים פטורות מלומר הלל ואם רוצות לומר אזי תאמרנה בלא ברכה (חז"ע חנוכה עמ' ריו).

* החל ממנחה של ערב חנוכה בכל תפילות חנוכה אין אומרים תחנון ונפילת אפיים (ש"ע סי' קל"א ס"א).